

Dny evropského dědictví

*Ze
Vlaného
na
Velvarsko*

2003

Naše putování zahajujeme ve slánském děkan-
ském kostele sv. Gotharda, kde od roku 1990 pro-
běhla řada oprav. Mezi ty nejvýznamnější patří ob-
nova historických varhan od A. Reisse z roku 1783
(restaurovány v letech 1994–1995), záchrana zani-
kající středověké křtitelnice z roku 1511 (restauro-
vána roku 1998) a rekonstrukce výmalby bočních lo-
dí. Posledním význam-
ným počinem bylo re-
staurování malby Naro-
zení Krista (1617?).

Zčernalý obraz vi-
sel po dlouhou dobu
nad bočním vchodem
a jeho umělecký vý-
znam jsme spíše vytu-
šili, než rozpoznali.

Teprve restaurace, které se ujaly v roce 2002 aka-
demická malířka Lenka Helfertová a akademická
malířka Markéta Pavlíková, odhalila význam obrazu
a jeho jedinečnost v barevném pojetí a expresiv-
ních detailech. Úvodní slohová a technologická
analýza naznačuje, že obraz vznikl v době, kdy ma-
líř Matouš Jednuška namaloval pro kostel svatého
Gotharda hlavní oltářní archu (1617). Malbu Naro-
zení Krista zaznamenal v roce 1676 na hlavním ol-
táři i slánský děkan Bláha. Při dalších úpravách
interiéru kostela byla rozměrná deska odstraněna,
později zmenšena (ve spodní části skoro o jednu
čtvrtinu), zasazena do nového rámu a nakonec byla
umístěna nad zmíněný boční vstup.

Královské město Velvary a jeho okolí představu-
je skutečnou pokladnici regionu. Díky úsilí Velvar
a podpory Ministerstva kultury České republiky a
bývalého Okresního úřadu Kladno se podařilo
mnohé památce vrátit zašlou krásu (kostel sv. Ka-
teřiny, a to včetně statického zajištění věže; Ma-
riánské sousoší; socha svatého Jana Nepomucké-
ho).

Nejprve se zastavíme ve farním kostele
sv. Kateřiny, kde v letech 1992–1994 akad. malíř Jiří
Brodský a akad. malíř Petr Bareš odkryli a restau-

rovali jediný rozsáhlejší cyklus nástěnných maleb v tomto kraji. Malby vznikly kolem roku 1450 v podvěží, v prostoru, jenž tehdy patrně sloužil jako soukromá kaple. Dominantu představovalo Ukřižování, které však v podstatné míře vzalo za své při pozdějších stavebních úpravách.

Zachovala se však skupina ozbrojenců pod křížem a postavy Tří Marií. Na stěnách pak neznámý umělec zachytil apoštoly a poblíž vstupu do sakristie byl nalezen fragment světce s opatskou, či biskupskou berlou. Pozoruhodný je

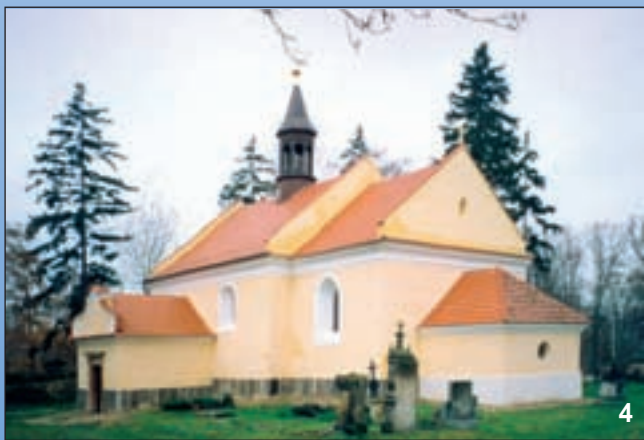
i rostlinný dekor na klenbě, která pochází snad ještě ze sklonku 14. století.

Jedním z hlavních úkolů památkové péče na Slánsku je postupná záchrana renesančního hřbitovního kostela sv. Jiří ve Velvarech. Chrám byl vybudován v letech 1613–1616 Vlachem Santinim Malvazionem († 1626). Stavebníkem bylo město Velvary z nadání Jiřího Pechara († 1582), který v roce své smrti odkázal pro tento účel díl svého majetku. Opravu jsme zahájili v roce 2002, a to na hlavním průčelí a střeše (provádí fy Památky Buštěhrad). Po dohodě s městem, které podniklo rozhodující kroky v zabezpečení památky, se započalo i s obnovou interiéru. Zpočátku jsme stáli poněkud zoufale nad troskami hlavního oltáře – v regionu původně jedinečného monumentálního barokního díla od pražského řezbáře Jana Jakuba Harschera z roku 1698. Jako by nestačilo, že byl tento kostel po roce 1989 několikrát vykraden a mezi tím řada cennějších věcí uložena do bezpečí, ale

následovalo nepochopitelné zničení hlavního oltáře. U rozvilinového rámu neznámý pachatel odstranil háky, které oltářní architekturu vysokou osm a půl metru kotvily ke stěně, a pak již přišel nezadržitelný pád, při němž se rám roztránil na desítky kousků, a to vše kvůli drobnému obrázku v nástavci, který jsme nemohli včas ukryt... Měli jsme před sebou na podlaze jakési velké oltářní „puzzle“. Společným úsilím Okresního úřadu a města Velvar, tamní farnosti a památkářů se podařilo v roce 2002 realizovat i náročnou renovaci této památky (akad. mal. Jiří Štorka, akad. mal. Vaica Hejdová). Vedle tradiční restaurátorské práce bylo třeba zhotovit konstrukci, která by oltář staticky stabilizovala, a postupně sestavovat jednotlivé díly s tím, že byly k sobě přichycovány kovovými svorkami. V roce 2003 se bude v interiéru pokračovat obnovou barokní kazatelny. Hlavním cílem je pak oprava raně barokních varhan, které měl podle nedoložených zpráv postavit kolem roku 1689 proslulý varhanář Hans Heinrich Mund, stavitel světoznámého nástroje v chrámu P. Marie před Týnem na Starém Městě pražském.

Kostel Všech svatých v Malovarech představuje příklad zmrtvýchvstání zanikající památky, jejíž původ sahá do raného středověku. Kostel má stře-

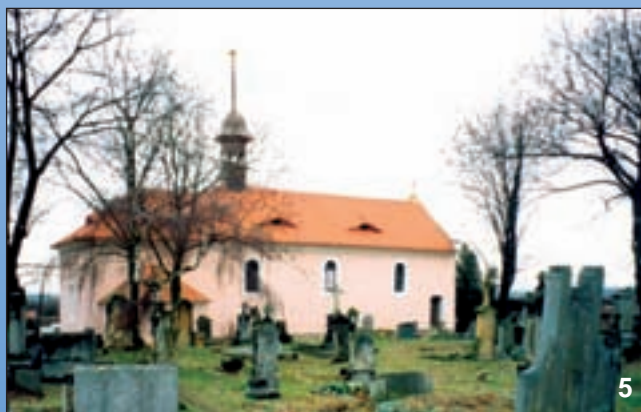

4

dověké kněžiště, které pod omítkou patrně ukrývá malby z téže doby. Chrám byl upravován v raném baroku, ale v rámci josefínských reforem byl zru-

šen, uzavřen a využíván jako sklad. Pak se uvažovalo dokonce o jeho zbourání. Nicméně úsilím velvarského děkana Václava Vaňka († 1862) byl uchován. Jeho existence byla opět ohrožena po roce 1948. V šedesátých letech byl z velké části zničen a podlaha rozmetána pod vidinou nalezení pokladů. Soustavná devastace pokračovala až do roku 1998, kdy byla zahájena postupná oprava střechy a fasády (firma Památky Buštěhrad). A budoucí využití... uvažuje se o lapidáriu kamenných památek z Velvarska.

Poslední naší zastávkou je nedaleký filiální kostel sv. Barbory v Nabdíně, jenž je opět truchlivým příkladem drancování po roce 1990. Za největší ztrátu považujeme odcizení raně barokní kazatelny s vyobrazením českých patronů. V jednom z pražských starožitnictví se podařilo zajistit hlavní oltářní obraz svaté Barbory, sochy z branek oltáře jsou rovněž uloženy v depozitáři. Úspěchem památkové péče je pak nepochybně záchrana architektury, která mizela před očima. Bylo třeba úplně obnovit zřícenou klenbu v sakristii, opravit krov, položit novou krytinu; náročná byla rovněž stabilizace klenby v chrámové předsíni. Vysoká vížka, která dominuje celému okolí, byla rekonstruována podle starších fotografií. Obnovu provedla firma Zemko Tuřany v letech 2000–2001. Projektovou přípravu opravy nabdínského kostela, tak jako dalších památek na Velvarsku (kostely sv. Václava v Hobšovicích, sv. Jiří ve Velvarech a Všech svatých v Malovarech), realizoval Ing. Otakar Hrdlička.

Snad toto letmé setkání s památkami na Slánsku a Velvarsku přiblížilo situaci, ve které se současná památková péče v tomto kraji nachází. Zcela neuspokojivý stav je v péči o movité kulturní dědictví, které na Slánsku představuje umělecké vybavení kostelů. Řada děl byla zničena, odcizena, podstatná část uložena na bezpečném místě. Na druhé straně bylo mnoho významných památek Slánska nemalým nákladem státu v minulosti restaurováno (renesanční křídla z Knovíže, Madona z Vraného, obraz sv. Ondřeje a obraz Nebeského Jeruzaléma ze Smečna atd.). Bobužel jsou skryty před zraky veřejnosti, a pokud nenalezneme společně s jejich majitelem možnost prezentace v regionu, dá se předpokládat, že budou převezeny jinam a na Slánsku je již nebudeme moci obdivovat. V současné době, kdy se uvažuje o způsobu využití bývalé městské sýpky ve Slaném v Palackého ulici, se nabízí řešení – vybudovat galerii, kde by bylo možné vystavit tyto regionální plastiky a obrazy. Je snahou pracovníků památkové péče, aby se tento záměr podařilo realizovat a město Slaný tak potvrdilo svoji roli význačného kulturního centra v širokém regionu, kterému není osud kulturního dědictví Slánska lhostejný.

Popisky:

1. Slaný, kostel sv. Gotharda
Narození Krista, (1617 ?)
2. Velvary, kostel sv. Kateřiny
Nástěnné malby v sakristii... (kol r. 1450)
3. Velvary, kostel sv. Jiří
Hlavní oltář v průběhu opravy
4. Velvary – Malovary, kostel Všech svatých
5. Nabdín, kostel sv. Barbory